

Рафаель Шпізель – лікар від Бога

Життя Рафаеля Срульовича Шпізеля обірвалося на 79 році у липні 2006 р. Наш край поніс непоправну втрату, бо з життя пішов талановитий хірург, подвижник лікарської справи, відомий краєзнавець. Острожани пам'ятають Рафаеля Шпізеля, як людину енциклопедичних знань, ерудита, який все своє життя напружено працював для людей. Він глибоко досліджував складні випадки хірургічної практики, історію медицини у нашому краї, життя видатних людей та інші питання життя міста і держави. Без сумніву, ця неординарна людина залишила помітний слід у історії міста та держави: більше 300 наукових праць з хірургії, психіатрії та краєзнавства, дві книги, кандидатська дисертація, безліч врятованих людських

життів... Писати про цю людину і легко, і важко, бо сказавши, що він був висококваліфікованим спеціалістом, прекрасною людиною – це, хоч об'ємна характеристика, але далеко не повна.

Народився майбутній лікар і краєзнавець у м. Бричани (Молдавія) 2 грудня 1927 р. Можна сперечатися, чи впливає ім'я людини на її майбутню долю. Але давши синові ім'я Рафаель, яке перекладається зі старовірської, як Рафа – лікувати, а Ель – Бог, батьки ніби заклали програму, яку син зумів, у повній мірі, реалізувати. Думаю, що ім'я, а в подальшому і вдало обраний фах, історична та культурна спадщина нашого міста сприяли тому, що Рафаель Шпізель зумів досягти значних результатів у праці і отримати щире визнання людей. Лікар від Бога, медик-науковець, історик-краєзнавець, добра і щира людина – таким залишиться він назавжди у пам'яті людей.

Після нападу німецько-фашистських загарбників у 1941 р. він зазнав долі багатьох євреїв. Чотирнадцятирічному Рафаелю тільки чудом вдалося вижити після масового розстрілу євреїв фашистами на Вінничині. Двічі смерть дивилася йому у вічі через приціл автомата. Та все ж доля була прихильною до нього, даючи шанс робити для людей добро. Обравши професію лікаря з цим завданням він, без сумніву, у повній мірі, упорався. Доля подарувала йому життя, і присвятив він його людям. Беручи участь в

одній з наукових конференцій у Вінниці, Р. С. Шпізель побував на місці масового розстрілу мирних громадян і знайшов на встановленому там обеліску жертвам злочинів фашизму викарбуване і своє ім'я.

Після закінчення у липні 1950 р. Чернівецького медінституту був направлений до Рівненської області у селище Степань, де був призначений на посаду лікаря-хірурга. У мешканців старшого покоління Степаня, незважаючи на час, залишилося чимало спогадів про діяльність молодого і енергійного хірурга. Незабаром він очолив хірургічне відділення, а по суті – став головним лікарем району. Як пригадувало подружжя Потоків, які тоді також працювали в Степані, молодий хірург вже там проявив неабиякі вміння та професійні амбіції. За короткий час роботи він зумів знайти визнання у мешканців волинського краю.

Перші історичні згадки про Степань датуються XIII століттям. З початку XV століття цей населений пункт входив до складу володінь князів Острозьких. Тут був побудований великий замок, що, не зберігся до наших днів. Древній Степанський монастир зіграв важливу роль у розвитку духовного життя Волині. Міщанські традиції в Степані довго зберігалися. Знамениті степанські базари, що проводилися 6 разів на рік, залучали велику кількість торговців з багатьох країн.

У 50-х роках Степань був одним з районних центрів на півночі Рівненської області. Це місто знаходиться на лівому березі ріки Горинь, яка в першій половині XX ст. служила одним з головних шляхів сполучення області, а також найбільш зручним шляхом доставки продуктів, промислових товарів і людей. Тоді на території району залізниць не було, а найближча станція (Малинськ) розташовувалася на відстані майже 20 км, і не було ніяких постійних засобів транспорту, що зв'язали ці населені пункти. Добиратися до Степаня було дуже незручно і важко. Рафаель Срульович згадував, що єдиним шляхом доставки важкохворих або консультантів з обласного центру слугувала санітарна авіація. Санітарні літаки типу В-2 здійснювали посадку на поле поблизу районної лікарні.

Перші враження про зустріч з місцем своєї першої самостійної роботи лікаря залишили великий слід у його пам'яті. Степань у ті роки був великим селом, яке ще не залікувало рани, нанесені війною. Не усе ще було відновлено. Щоб добратися до центру, доводилось переходити або переїжджати через аварійний міст. Навіть центральна площа райцентру не мала твердого покриття і була лише засипана товстим шаром піску. На цій площі розташовувався районний комітет партії, райвиконком, чайна, магазин, якісь руїни і «фанерний» кінотеатр. Недалеко від центральної площі розташовувався весь комплекс медичних установ району, що складався з районної лікарні з поліклікою, санітарно-протиепідемічною і протималарійною станціями.

Районна лікарня складалася з 8 окремих будинків і будиночків сільського типу. Усі вони розташовувалися на одній загальній території, хоча якогось

небудь зв'язку між собою не мали. Територія лікарні не була асфальтована, але бруду там ніколи не було через товстий шар піску на всій території. У лікарні працювали всього два лікарі. Крім головного лікаря, що за сумісництвом виконував функції лікаря-хірурга, працювала ще Слашко Олена Степанівна, яка виконувала обов'язки лікаря дерматолога-венеролога, але обслуговувала усіх хворих терапевтичного профілю, дітей – інфекційних хворих. Допомогу очним хворим, хворим гінекологічного профілю та пацієнтам із захворюваннями вуха-горла-носа надавав хірург. Основне навантаження по обслуговуванню хворих припадало на досвідчених фельдшерів з великим стажем роботи і запасом практичних знань.

Рафаель Шпізель вважав, що для нього, молодого лікаря, досвідчені медики були вчителями, наставниками і надійними помічниками в роботі. Основні труднощі для нього викликали випадки, коли необхідна була допомога при ускладнених вагітностях і пологах. При допомозі акушерки Кончакової йому вдалося з успіхом вперше зробити багато екстрених оперативних втручань. У місцевій газеті тоді широко висвітлили класичний кесарів розтин вдома, який зробив Р. Шпізель. Операція закінчилася успішно. Так народився син у родині із села Погулянки. У селі Велике Вербче йому вдалося справитися з вправлінням матки, що змістилась після пологів. У самому Степані успішно був проведений поворот на ніжці при поперечному положенні плоду та інші операції.

В окремому будиночку розташовувався затишний пологовий будинок, але окремого лікаря там не було. Пологи приймали досвідчені акушерки. За увесь час роботи ні від кого не було нарікань на їхню роботу.

Інфекційне відділення також знаходилося в окремому будиночку і мало 8 ліжок. В разі необхідності там лікарі також працювали по черзі.

У будиночку, пристосованому під жіночу консультацію, одна кімната була виділена під бухгалтерію та касу.

Разом із співробітниками лікарні Рафаель Шпізелю вдалося самостійно приборувати до основного корпусу операційну, обкласти підлогу і стіни кахельними плитами, виготовити дерев'яний операційний стіл, на якому потім оперували ще багато років. Усе було підготовлено до початку оперативного втручання. За присутності всіх районних хірургів на чолі з обласним хірургом Г. А. Клешканем урочисто відкрили операційну і провели першу операцію 26 березня 1951 р. Перші операції успішно були проведені у призовників весняного призову. Після цього почалася інтенсивна планова хірургія і часто стали проводитися оперативні втручання. Оскільки до цього в районі не було хірургічної служби, поступово почали лікувати пацієнтів із запущеними формами різноманітних захворювань. Так, довелося оперувати хворих з гігантськими паховомошонковими грижками, нижній полюс яких опускався нижче колін, водянки яєчка, що містили багато рідини. Тоді Рафаель Шпізелю довелося вперше зустрітися з зачеревинною флегмоною в 10-річної Ліди, при

розпізнаванні і лікуванні якої лікар мав чимало проблем. Коли таке захворювання йому довелося лікувати в іншого хворого, то він уже швидко розпізнав його і легшевилікував 8-річну Таню. Ці два спостереження та їхній аналіз, а також порівняння з даними наукової літератури, дозволили кмітливому молодому лікарю підготувати статтю, що була надрукована в спеціалізованому журналі.

У 1962 р. Степанський район був ліквідований, а його територія включена до складу Костопільського і Сарненського районів. Районна лікарня перепрофільована в дільничу лікарню Сарненського району. У даний час вона значно розширена і займає одне з провідних місць серед лікарень Сарненського району і всієї Рівненської області.

Поворотним етапом у житті талановитого лікаря став переїзд зі Степана до Острога. Це древнє місто має славу історію. Тут працювало багато талановитих людей, які внесли значний вклад у розвиток світової науки і культури. Маючи гострий розум, феноменальну пам'ять, високу працездатність, постійне прагнення до пошуку і наукових відкриттів, бажання рухатись вперед, він не міг залишити все це поза своєю увагою. Наполеглива робота і невтомний пошук незабаром дали свої результати. З кожним кроком приходив ще більший інтерес, бо відкривалися досі невідомі факти, які спонукали до подальшої роботи. Публікації у пресі, виступи на наукових і практичних конференціях стали звичними явищем для нього.

Наприкінці 1953 р. Р. Шпізель очолив хірургічне відділення Острозької ЦРЛ. На цій посаді Рафаель Срульович працював майже 34 роки приділяючи велику увагу питанням організації невідкладної хірургії, диспансеризації і лікування пацієнтів із захворюваннями печінки, жовчного міхура і шлунка. Приділяв він також увагу лікуванню і профілактиці гнійних захворювань. Матеріали спостережень за хворими та результати їх лікування постійно узагальнювалися, обговорювалися на численних з'їздах, форумах хірургів і в медичній періодиці. На основі здобутого досвіду і накопичених матеріалів Р. С. Шпізель захистив кандидатську дисертацію та видав монографію “Острые воспалительные заболевания околостолстокишечного отдела клетчатки забрюшинного пространства (параколиты)”. А на схилі літ написав і видав книги “Медики Острога” та “Нариси з історії медицини Острога”. Планував випуск ще двох праць, та, на жаль, не встиг... Ґрунтовно дослідивши історію медицини у нашому краї, він прославив наше місто, як один із наукових центрів України, де також закладалися основи сучасної медицини. Можливо, що чимало з того, що ми нині знаємо про наше місто, його визначних людей, назавжди кануло б у Лету, якби не було подвижницької роботи Рафаеля Шпізеля. Острог і острожани мають бути вдячні цій людині за те, що зберіг він для нащадків і дослідив багато невідомих сторінок з минулого міста.

У нашому місті зростала його майстерність, як хірурга. Неприродним для Рафаеля Шпізеля було тупцюватися на місці. Планував він займатися і

далі науковою роботою, для цього мав намір перейти працювати до медичного інституту. На жаль, а може й на щастя, тоді йому чомусь відмовляли. Щастям для Острога стало те, що ця талановита людина залишилась працювати у нашому місті, де він врятував життя та здоров'я незліченній кількості острожан та виростив покоління хірургів, які і сьогодні продовжують його справу.

У газеті “Життя і Слово” його колега і друг Шейнбаум писав, що, можливо, він не продовжив свою кар'єру медика-науковця через своє дещо незвичне для нас “по-батькові”. Заперечувати цього не буду, але припускаю, що причиною того, що Шпізель залишився назавжди в Острозі, була також і його безпартійність, і дещо нешанобливе ставлення “до керівної і спрямовуючої сили”. Як пригадує один із його друзів, – Шпізель, як завідувач відділенням, хоч і не був членом партії, але обов'язково мав відвідувати партійні збори. Як правило, там він щось писав, заповнював історії хвороби, ніби демонструючи байдужість до партійних зборів. Наведу для прикладу розказаний мені випадок. У лікарню привезли ледь живого сина парторга одного із колгоспів. Той запитав: “Жити син буде?”, на що Шпізель зопалу відповів “Молись, і якщо Бог є – син житиме”. Хлопчик залишився живий, а керівник парторганізації демонстративно вийшов із партії. Думаю, що навіть такі незначні факти не залишилися поза увагою партійних та інших, як говорили, компетентних органів. І коли вирішувалася справа про перехід на іншу роботу, то писали щось таке, що не давало можливості талановитому науковцю продовжити свою подальшу кар'єру в медичних інститутах. Можливо, просто не хотіли відпускати талановитого лікаря з району. Як би там не було, радянська наука втратила талановитого, природженого науковця, а зате древній Острог міг і може пишатися тим, що тут працював Рафаель Шпізель.

– Наша сім'я вдячна Р. С. Шпізелю за те, що свого часу він врятував нашу маму, – пригадує журналіст і краєзнавець Олександр Гладуненко. – У неї були важкі пологи, і тоді ще початкуючий хірург Степанської лікарні зумів зробити складну хірургічну операцію, після якої вона прожила більше пів-віку.

Пригадую, як цього острожанина вітали науковці США, Канади, Польщі, Румунії, Ізраелю на одній з наукових конференцій, де він виступав. Рафаель Шпізель мав феноменальну пам'ять – він міг детально пригадати події, які були у його дитинстві, молодості. Знав він поіменно всіх своїх пацієнтів та їхні колишні болячки. Смерть цієї людини – це велика втрата для нашого міста і людства загалом.

Подібних свідчень можна знайти тисячі. Хірург Рафаель Шпізель був справжнім професіоналом, доброю і широкою людиною. У його домашньому кабінеті зберігалися підшивки багатьох медичних журналів та газет, які давали можливість бути йому у курсі найновіших досягнень медицини. Важливою рисою хірурга Шпізеля було також те, що він не боявся експериментувати, шукати нові і нестандартні підходи до своєї діяльності.

Звичка робити все ґрунтовно, докопуватися до першоджерел були притаманні усій його діяльності. Поєднання професійності, знань і рішучості рятували життя і повертали здоров'я чисельним його пацієнтам. Але не тільки цим жив Рафаель Шпізель. Великий внесок зробив він у розвиток краєзнавства на Острожчині.

– Кандидат медичних наук Рафаель Шпізель є одним із організаторів Острозького науково-краєзнавчого товариства “Спадщина” імені князів Острозьких, і до останніх днів свого життя він був активним краєзнавцем, – говорить заступник директора Державного історико-культурного заповідника м. Острога, нинішній керівник “Спадщини” Микола Манько. – Він був незмінним учасником щорічно організованих товариством краєзнавчих читань, на яких виступав із своїми чисельними матеріалами. Як член краєзнавчого товариства брав активну участь у підготовці книги “Острозькі просвітники XVI–XX ст.”, виданій Національним університетом “Острозька академія”. Важко перерахувати всі наукові конференції, де ми спільно представляли краєзнавців-дослідників Острога. Його виступи завжди сприймалися з інтересом, бо завжди несли нову, достовірну і цікаву інформацію.

Впродовж багатьох десятиліть завдяки сотням його статей у найвідоміших наукових медичних журналах України і зарубіжжя громадськість дізнавалася про Волинські Афіни, безперервність наших просвітницьких і наукових традицій. Рафаель Срульович був великим другом місцевого історико-культурного заповідника. Він регулярно працював з матеріалами, які зберігаються у фондах заповідника. Його досвід і знання, отримані в ході багатолітньої клопіткої праці на ниві дослідження історії медицини, допомогли нам в організації виставки “Медицина єсть енциклопедія життя”, яка з успіхом експонувалася в Острозі та Луцьку.

Плодами його напруженої дослідницької діяльності стали дві підготовлені і видані книги “Медики Острога” та “Нариси з історії медицини Острога”, які доктор історичних наук, професор Микола Ковальський назвав енциклопедією медичного життя Острожчини. Саме завдяки Р. С. Шпізелю історію медицини у нашому краї можна вважати найбільш ґрунтовно дослідженою. Пам'ять про видатних медиків назавжди залишиться у пам'яті вдячних нащадків. У цьому ряду чільне місце слід відвести також кандидату медичних наук Рафаелю Шпізелю.

У планах Рафаеля Срульовича був намір підготувати ще дві книги (про найбільш складні і цікаві випадки з його лікарської практики та про єврейську общину Острога, визначних єврейських вчених, просвітників, лікарів), але, на жаль, не встиг... Смертельна хвороба зруйнувала всі його плани...

Уже перебуваючи у важкому стані, Р. Шпізель не переставав цікавитися життям міста, заповідника, справами місцевих краєзнавців. Ми, група журналістів та працівників Державного історико-культурного заповідника м. Острога, завітали до його дому, щоб поспілкуватись, підтримати. Доктор

Шпізель, як ми всі його називали, тримався бадьоро, навіть жартував. Коли ми розповіли про нові публікації його матеріалів у газетах, майбутні краєзнавчі читання, він широко радів цьому, і лише шкодував, що не може взяти участь у науковій конференції, просив передати збірник матеріалів конференції до 90-річчя краєзнавчого музею в Острозі, який тоді готувався до друку. І це у той час, коли він уже був смертельно хворий. Кому, як не йому, лікарю, було відомо, що найближчим часом трапиться, але мужність також була його рисою.

– Батька поважали люди, – говорить дочка Раїса Гуцал. – Я, звичайно, не рахувала, але за період останніх місяців його життя, коли батько лежав хворий, його відвідало не менше 200 близьких, колег та знайомих. Надходило чимало листів підтримки, телефонували знайомі та колишні пацієнти. Люди пропонували допомогу...

Поряд із професійною діяльністю та краєзнавством у його житті чільне місце належало громадській діяльності та хобі. Він активно переймався долею острозької синагоги, збереженням пам'яток історії та культури, зберіг від знищення довоєнний архів Острозької лікарні. Широко радів відновленню в Острозі Національного університету “Острозька академія”.

– В 60-80-ті роки в Острозі активно діяло товариство філателістів, яке нараховувало біля 20 членів, – розповідає реставратор по кераміці Державного історико-культурного заповідника м. Острога Олександр Романчук. – Коли ми збиралися, то завжди цікаво було слухати Р. С. Шпізеля, який мав одну з найбільших в районі колекцій марок та інших філателістичних матеріалів. Все було належним чином систематизоване і доглянуто. Він міг годинами розповідати про кожну марку, особливо, якщо вона була присвячена медицині. Його енциклопедичні знання, феноменальна пам'ять, володіння мовами завжди захоплювали нас. Крім того, він збирав значки, присвячені медицині, паперові гроші та монети, ордени, медалі та інші відзнаки. Зібрані ним більше 2 тисяч афоризмів, анекдотів та байок про знаменитих людей могли у будь-який момент розвеселити оточуючих...

Немає сумніву, Рафаель Шпізель вписав яскраві сторінки в історію Острога, зробив значний внесок у розвиток та вивчення історії міста. Його праця наблизила славне минуле міста до нащадків. Найплідніший період свого життя він провів саме у нашому місті і зробив дуже багато для нього. Я пропонував назвати вулицю, на якій мешкав Р. С. Шпізель, його іменем та встановити меморіальну дошку, але чомусь до цієї пропозиції ні депутатський корпус, ні виконавчий комітет міської ради не прислухалися, а шкода. Чимало з них, їхніх дітей і батьків були пацієнтами доктора Шпізеля і могли б віддячити цій людині у такий спосіб.

Хоч не часто, але з'являються на світ люди, які своїм життям визначають епоху в певній галузі людської діяльності. Амосов – в кардіохірургії, Корольов – у космонавтиці, Лобановський – у футболі, і цей перелік можна безкінечно продовжувати. Насмілюся сказати, що 60-90 роки минулого

століття були епохою Рафаеля Шпізеля в хірургії Острога. Поряд з професійними, науковими і освітніми досягненнями він разом з дружиною Майсю Абрамівною виростив і виховав двох дітей, які продовжили справу батьків – стали лікарями.

Осмыслиючи життя і діяльність Рафаеля Шпізеля, я намагався визначити його провідну рису. Без сумніву, ця людина володіла великим набором прекрасних людських рис. Думаю, небайдужість – ось його провідна і визначальна риса. Ця людина впродовж всього свого життя, ще у дитинстві зазнавши багато фізичних страждань, двічі будучи під прицілом ворожого автомата, ніколи не могла залишитися байдужою до горя і страждань ближніх. Весь свій талант і вміння він направляє на служіння справі збереження життя, здоров'я та історичної правди. Саме небайдуже ставлення до своєї праці зробило його визнаним майстром у хірургії, знавцем історії медицини на Острожчині і краєзнавства, визнаним авторитетом у колі медиків-хірургів не лише на Рівненщині. Сьогодні чимало талановитих хірургів вважають себе учнями Шпізеля. Характерно, що він ніколи не замикався лише на своїй спеціалізації. Як згадують його колеги, кожне медичне видання він уважно переглядав, читав, а з найцікавіших матеріалів, не обов'язково хірургічного профілю, робив копії, занотовував. Красномовним є спогад учительки-пенсіонерки із Степаня: коли на невідому хворобу захворіла її колега, а в обласній лікарні не змогли дати ради хворобі, Шпізель взявся досліджувати невідоме шкіряне захворювання, а потім самостійно виготовив мазь. В кінцевому результаті недуга відступила, і вдячна вчителька все життя розповідала, що у Степані працював лікар, який змігвилікувати навіть те, з чим не справилися в обласній лікарні.

Небайдужість до долі і життя людей штовхала його робити оперативні втручання навіть у, здавалося б, безнадійних випадках. Як згадував сам Рафаель Шпізель, ще на початку 60-х років минулого століття за викликом він потрапив до одного з віддалених сіл Острозького району. Там він побачив жахливу картину. Хворий перебував у надзвичайно запущеному стані. Займаючись самолікуванням, він опинився на межі життя та смерті. Навіть родина, не витримавши смороду, який йшов з гігантського прорваного нариву на шиї, помістила його у прибудову біля хліва, де він уже чекав своєї смерті. Оцінивши стан хворого, хірург повідомив родині, що хворому без негайного оперативного втручання залишилося жити кілька годин. Дороги до лікарні він не витримає і єдиний шанс врятувати життя – оперувати на місці, в польових умовах. Родичі без вагань дали згоду і разом з медсестрою стали асистентами хірурга. Цілком зрозуміло, що у випадку смерті пацієнта в лікарня було б багато проблем, але тоді про це він не думав. Головне – врятувати життя людині. Як вже пізніше він сам згадував, були сумніви щодо успіху тієї операції, але він не міг дати хворому померти без надії. На диво, хворий вижив, долікувався в стаціонарі і жив ще тривалий час.

Улюблені слова Рафаеля Шпізеля “А цікаво...” давали поштовх до нових досліджень. Він прагнув не зупинятися на досягнутому, завжди шукав оригінальні шляхи вирішення назрілих проблем, постійно розширював коло своєї професійної діяльності, вчився і самовдосконалювався. Стикнувшись зі складним випадком і знайшовши шляхи вирішення проблеми, він готував матеріали для галузевих видань, виступи на конференції та з’їзди, таким чином, свій досвід робив доступним і широкому колу хірургів. Плідна співпраця склалася у нього з іншим острозьким лікарем, кандидатом медичних наук Євгеном Свірпою, а на краєзнавчій ниві – з Миколою Маньком, Олександром Гладуненком, Олександром Романчуком та ін. Вперше свої спостереження і їх аналіз, а також порівняння з даними наукової літератури він опублікував у журналі “Хирургия” (№ 6 за 1955 р.). Кожну унікальну операцію лікар не забував, здавши історію хвороби в архів, а ще тривалий час опрацьовував за допомогою наукових джерел. З часом його стали запрошувати майже на кожен з’їзд хірургів СРСР. Там він познайомився з майбутнім керівником своєї кандидатської дисертації. Не буде перебільшенням сказати, що лікаря з провінційного Острога знали і поважали провідні хірурги країни.

Ще однією визначною рисою Рафаеля Шпізеля було вміння ґрунтовно аналізувати, а пізніше – систематизувати, здавалося б розрізнені, незначні факти, на які пересічний читач, не звертав жодної уваги. Потрапивши працювати у древній Острог, Шпізель не міг залишитися байдужим до його історії, зокрема історії медицини. “Потягнувши” за одну ниточку, з’являлося чимало цікавих і досі незнаних фактів, які Шпізель, з властивою йому пунктуальністю, зумів знайти і зберегти для нащадків у своїх багаточисельних матеріалах та виданих книгах. Працюючи в архівах колишнього СРСР, бібліотеках, фондах музеїв з розрізненої мозаїки, незначних фактів, він зумів створити цілісну картину історії медицини на Острожчині. Таким детальним дослідженням історії своєї галузі на Острожчині може похвалитися хіба що Острозька академія та Державний історико-культурний заповідник м. Острога.

Не став би Шпізель тим, ким він залишився у пам’яті людей, без великого працелюбства. Кожен матеріал, дослідження відбирали величезну кількість часу. Його розуміла і підтримувала в цьому родина, в першу чергу – вірна супутниця життя, лікар-окуліст Майя Абрамівна Йоффе. Як розповіла дочка Раїса Рафаелівна “...батька було важко побачити вдома. Навіть у неділю чи вночі, коли він не чергував у лікарні, його могли викликати на невідкладну операцію. Він ніколи не нарікав, а поспішав на допомогу людям. Батько дуже нас любив і кожную вільну хвилину намагався присвятити нам з братом, але лікарська практика, численні його захоплення, хобі та дослідження все ж залишали нам мало часу. Але час, проведений з ним, запам’ятовувався надовго. Він умів бути дуже добрим, але разом з тим суворим і вимогливим. Коли ми лягали спати, як правило, батько довго ще працював вночі, друкуючи щось на друкарській машинці”.

Один з читачів газети “Замкова гора” зауважив, що я надто ідеалізую Р. Шпізеля. В нього також, мовляв, були невдалі операції і помилки у красназавчих матеріалах. Заперечувати це не беруся. Гірко і важко лікареві повідомляти родині про смерть близької людини. Але, напевно, жодного хірурга не минула ця важка ноша. Навіть доклавши максимум зусиль, весь свій талант і вміння, і Шпізелю не завжди вдавалося вирвати людину з тенет смерті. Пригадую, якось ми говорили про це. До речі, Рафаель Срульович мав прекрасну пам’ять, і часто при зустрічах розповідав про різноманітні випадки із своєї практики. Якось до лікарні привезли хвору із ускладненим перитонітом. Амбулаторної картки хворої не знайшли. Операція була термінова, бо кожна хвилина була дорогою. Лише на операційному столі з’ясувалося, що у хворої алергія на один із препаратів. Як не боролась бригада медиків за життя пацієнтки – її врятувати не вдалося, бо у неї виникла сильна алергічна реакція. Якось до лікарні потрапив хворий. Операція, здавалося б, не складна. Але, як з’ясувалося, у хворого було аномальне розміщення кровоносних судин. Перший же розріз призвів до пошкодження великої кровоносної судини. Бригаді медиків в додачу до перитоніту довелося боротися ще й із значними втратами крові. Пацієнт залишився живий, але скільки часу і сил було на це витрачено, порахувати вже ніхто не зможе. Тож і мій опонент погодився з тим, що ніхто не зможе дорікнути лікареві у тому, що він не докладав максимум зусиль і вмінь, щоб пацієнт з лікарні пішов власними ногами.

Література

1. Шпізель Р. Медики Острога, – Острог, 2001.
2. Шпізель Р. Етюди з історії медицини на Острожчині. – Острог, 2003.
3. Шпізель Р. Некоторые данные из истории медицины Степанского района Ровенской области в начале 50-х годов XX столетия (з виступу на науковій конференції в Сарнах, січень 2005 р.) – Машинопис. – Архів Р. Шпізеля.
4. Спогади дочки Раїси Гуцал.
5. Спогади колег, друзів, знайомих, пацієнтів.